

Antti Itkonen

Itkusta Itkoseksi

Itkosten juuret ovat Suomenlahden ja Laatokan eteläpuolisella alueella Itämeren suomalaisten asuinsijoilla. Heidän taas katsotaan olevan lähtöisin suomalais-ugrilaisesta kantakansasta, jonka edeltäjä oli uralilainen kantakansa. Suomalaisugrilaisesta kantakansasta ovat peräisin myös lappalaiset, mutta he siirtyivät Suomeen suoraan idästä. Itkosten suku tuli Suomeen Itku-nimisenä ja nimenomaan etelästä päin Itämeren suomalaisalueelta.

Nimen Itku alkuperä

Maisteri **Jussi Itkonen** on selvittänyt nimen alkuperää ja hänen mukaansa ratkaisu löytyy lyydiläismurteiden etymologisesta sanakirjasta. Siellä "itk" ja "itku" merkitsevät itkuvirttä. Myös viron kielessä "itk" on itkuvirsi ja "itku" sen genetiivimuoto itkuvirren. Sanan itku syntyminen näyttää ajoittuvan ns. myöhäis-kantasuomeen, jota puhuttiin jo hyvin varhain, kielitieteilijöiden arvion mukaan jo vuonna 1000 eKr. Sukunimeksi Itku on muodostunut todennäköisesti siten, että sen on saanut joku Itämeren suomalaisalueella asunut henkilö, joka on ollut merkittävä itkuvirsien taitaja. Nimi on sitten aikojen saatossa periytynyt isältä pojalle. Tarkkaa ajankohtaa on mahdoton selvittää, mutta tämä on tapahtunut viimeistään 1200-luvulla. Todennäköisesti jo hyvin paljon aikaisemmin.

Itkun tulo Suomeen

Itkun tulo Suomeen ajoittuu samoihin aikoihin kuin Suomen asutus etelästä päin tapahtui pääasiallisesti Karjalan kannaksen kautta. Arvioissa joudutaan tukeutumaan lähes yksinomaan paikannimiin ja perimätietoon.

Asutusta oli 1100-luvulla pääasiassa vain Laatokan pohjoisrannalla runsaan saariston suojaamalla alueella. Asutus laajeni sitten 1200-luvulla etelämmäksi ja sisämaahan päin vesireittien varalle. Tämän muuttoliikkeen mukana Itkukin näyttää tulleen Suomeen. Hän asettui asumaan Helisevänjärven rannalle. Tämä alue oli keskiajan lopulla Suurjääskeä, joka oli silloin maan väkirikkein pitäjä. Siellä oli noin 60 kylää ja 8000 asukasta. Myöhemmin Suurjääskestä erkanivat Ruokolahti, Joutseno ja Kirvu, johon viimeainittuun Helisevänjärvi sittemmin kuului.

Itku on saapunut todennäköisesti jo 1200-luvulla ja joka tapauksessa ennen vuotta 1323. Tällöin tehdyn Pähkinäsaaren rauhan raja kulki nimittäin aivan Itkun asuinpaikan vieritse ja tuskinpa hän olisi valinnut asuinpaikkaansa aivan rajan pinnasta.

Perimätiedon mukaan Kirvuun tulivat ensimmäiseksi Inkinen ja Kuisma. Inkilä ja Kuismala ovat paikannimiä vielä tänäkin päivänä. Inki-

nen viittaa selvästi Inkerinmaahan ja Kuisma (Kosmin = pyhimys) itään päin. Sitten tulivat Kopran veljekset ja näin syntyivät paikannimet Ala- ja Yläkopra sekä myös Rautakopra. Tilaa oli vielä uusille tulokkaille ja jossakin vaiheessa saapuivat sitten Itku ja Hauhia. Itkun nimen alkuperä on selvitetty jo aikaisemmin. Hauhia merkitsee merilokkia. Tämän mukaisesti voi heidän olettaa tulleen jostakin Laatokan tai Suomenlahden rannikon tuntumasta. Hauhialan kylä näkyy kartasta. Itku asettui Hauhialan pohjoispuolelle ja siellä on muistona sellaiset paikannimet kuin Itkunurmenniitty, Itkunlahdenniitty, Itkuntienkorpi ja Itkospelto.

Asuinpaikkoja keskiajalla ja uuden ajan alussa

Kirvussa suku levittäytyi ensin lähialueille. Itkuja oli Hauhialan lisäksi mm. Sairalassa, Korpilahdella ja Kuhaniemessä. Taipalsaarelle syntyi toinen suurempi rypäs.

Siellä Itkuja oli Jauhialan, Haikoonlahden ja Rakkolan kylissä sekä kirkonkylässä. Mutta vieläkin kauemmaksi siirryttiin. Sääksmäellä saakka on Itko-nimisiä paikkoja; Itkonsaari on Vanajanselän tuntumassa ja itäänpäin mennessä on Hauhonselkä.

Jussi Itkonen arvelee kirjasaan, että Itko ja Hauho (Itku ja Hauhia) ovat käyneet siellä ottamassa maita ja kalavesiä nimiinsä. Miehet ovat hävinneet, mutta paikannimet ovat jääneet kertomaan muinaisista omistajista. Myös mm. Kuopion Itkonniemi ja Kangaslammen Itkonharju ovat Itkujen keskiajalla asuttamia paikkoja. 1500-luvulla heitä

ei enää näillä paikoilla ollut. 1500-luvun alusta lähtien on jo kirjallistakin tietoa arkistoista löydettävissä. Näistä selviää, että silloin Itkuja oli vielä Kirvussa (silloisessa Suurjäaskessä) ja Taipalsaarissa, molemmissa paikoissa useita taloja. Yksittäisiä taloja löytyi myös Uudeltakirkolta, Kivennavalta ja Viipurin maalaiskunnasta. Sitten löytyi vielä vuonna 1546 ensimmäinen merkintä Leppävirran Kotalahteen muuttaneesta Laurista. Muilta paikkakunnilta ei Itkosia (Itkuja) Suomesta löytynyt.

Itkusta Itkoksi

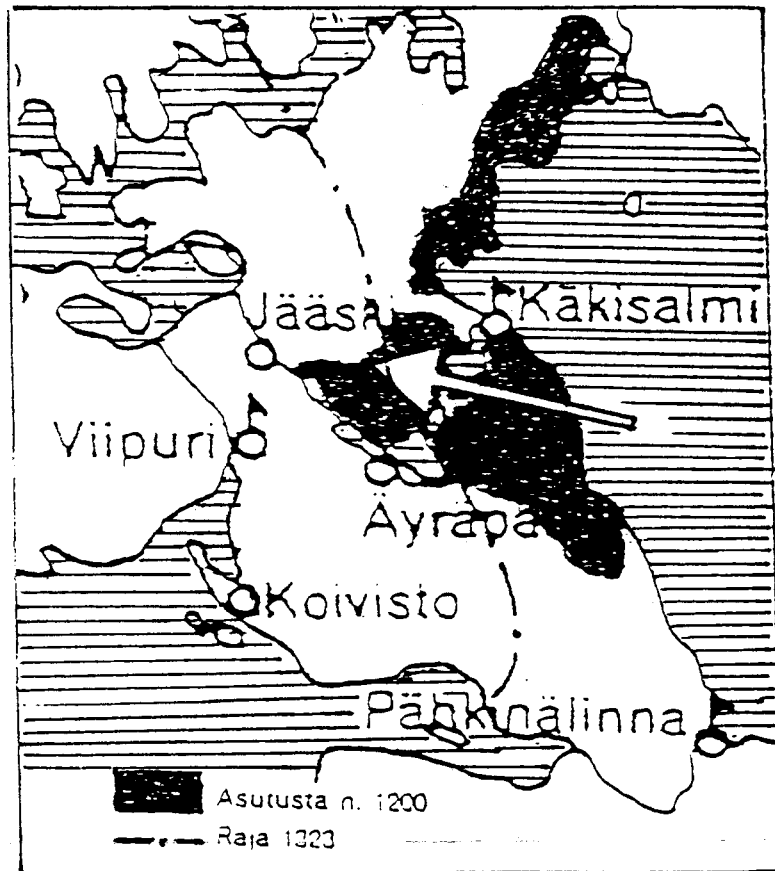
Suvun jäsenet olivat vielä 1500-luvun alussa Itkuja, mutta ruotsinkieliset kirjurit veivät heidät ruotsinkielisen kirjoitustavan mukaisesti kirjoihin Itkoina. Kun tähän vielä lisättiin -nen päätte, niin esim. Suurjäaskessä Itku sai 1500-luvulla seuraavanlaisia kirjoitusasuja: Itko, Ittko, Idkon, Itkon, Idtkoin, Ijdkoin, Itkoin, Ittkoin, Itkoinen ja Ittkoinen. Leppävirralla kirjoitti Klemettikirjuri sinne muuttaneen Laurin nimen vuonna 1546 seuraavasti

Lauri Itkonen

Hänen poikansa Lauri sai Leppävirralla vuonna 1589 muodon

Lauri Itkonen

Tässä kiinnittää huomiota se, että etunimi Lauri kirjoitettiin täysin suomenkielisessä asussa. Kun kirkonkirjojen pito aloitettiin 1600-luvun lopulla, niin etunimet kirjoitettiin lähes poikkeuksetta ruotsalaisessa muodossa. Esim. Lauri ei silloin varmaankaan

Itkun tulopaikka Suomeen.

tiennyt olevansa kirjoissa Lars'ina tai Laurentiuksena. Samoin on varmasti ollut laita myös Itkujen kohdalla. He eivät tienneet olevansa Itkoja tai Itkosia. Niinpä ainakin osa Karjalassa vuoden 1550 paikkeilla kirjoihin Itkosina merkityistä henkilöistä muuttui myöhemmin takaisin Itkuiksi. Heitä oli mm. Uudellakirkolla, Kivennavalla, Terijoella ja Viipurissa. Itku-nimi oli käytössä vielä tämän vuosisadan puolella. Viime sodan jälkeen siirtyi Uudeltakirkolta kalastaja Herman Itku (s. 1889) poikansa Pentin kanssa siirtolaisena johonkin Turun puoleen. Tänä päivänä ei Suomesta enää löydy Itku-nimisiä henkilöitä. Itku oli Karjalassa aikanaan luonteva ja hyväksyt-

ty nimi, mutta muualla se on koettu ehkä negatiiviseksi ja nimi on muutettu joksikin muuksi. Tiettävästi kukaan Karjalassa Itkoseksi 1500-luvulla kirjoihin merkitty Itku ei ole kuitenkaan ottanut uudelleen Itkonen -nimeä. He eivät varmaankaan ole tiedäneet, että Itkonen on lähtöisin Itkusta.

Vain yksi sukuhaara säilyi

Itkosen nimisinä kirjoissa uuden ajan alussa olleet sukuhaarat hävisivät niin Kirvussa, Taipalsaarissa kuin muuallakin Karjalassa 1600-luvun puoleenväliin mennessä. Kun Itkutkin ovat joko hävinneet tai muuttaneet ni-

